

Vaikeasti muutettavat koulutuskäytännöt

Antti Kauppi (1995) Monimutkaiset yritys ympäristöt avoimena oppimisympäristöinä. Helsinki: Opetushallitus. 163 s.

Raportissa kuvataan kuuden kauppaoppilaitoksen puitteissa toteutettuja kehittämissankkeita. Kehittämissankkeet ja uudentyyppistä pedagogista ajattelua soveltavat opetuskokeilut on toteutettu laajan ammattiUTOPIA-projektin (uusi teknologia opetuksessa - pedagogis-innovatiivinen ajattelu) puitteissa. Kirja rakentuu varsin pitkälti kokeiluja vetäneiden opettajien raporttien varaan, ja tutkijan rooli rajoittuu johdantojen, arviointiosuuksien ja yhteenvedon kirjoittamiseen.

Kehittämissankkeiden pohjaksi kirjoittaja on tuonut kaksi keskeistä periaatetta, jotka värjättävät ja ryhdittävät muuten varsin hajanaista kokeilujen kirjoa. Ensinnäkin projekti rakentuu omaa työtään kehittävien opettajien varaan ja toiseksi opetuskokeilut pohjautuvat uudenlaiseen oppimisympäristöajatteluun, ns. kontekstuaaliseen oppimiskäsitykseen. Sitä kirjoittaja on syvällisemmin esitellyt toisaalla (Kauppi 1993). Ummikkolukijan kannattaa lukea alkuperäisen artikkeli, koska raportissa itsessään ei mennä kovin syvälle didaktisiin taustoihin.

Sekä kehittämissankkeissa että raportissa perusargumentti on oppimisen ja opiskelun siirtäminen pois suljetuista luokkahuoneista todellisiin yri-

tysympäristöihin. Tällöin siirrytään pois opetussuunnitelma-ajattelusta (oppitunteihin jaettu, oppisisältöihin pohjautuva opettajajohtoinen toiminta) oppimisympäristöajatteluun, jossa oppimisen kohteena ei ole oppisisältö vaan reaalityttöisyys ja sieltä nousevat ongelmat. Opiskelija muuttuu aktiiviseksi kokeilijaksi ja tekijäksi, opettaja tukijaksi ja ohjaajaksi.

Kehittämissankkeet on kirjassa jaettu projekteihin/työharjoitteluun, simulointeihin/peleihin, harjoitusyrityksiin, verkostoitumiseen sekä uudensuunnitelmaan opetuksen organisointitapoihin. Kustakin teema-alueesta esitellään varsin eritasoisia, sekä onnistuneita että epäonnistuneita kokeiluja, jotka toimivat hyvin ideoiden tuottajana oman työnsä kehittämisestä kiinnostuneille kouluttajille kaikilla koulutuksen tasoilla. Erityisesti kirjan lopussa oleva hyvä yhteenvedo onnistuneiden ja epäonnistuneiden projektien vertailu antaa hyvän pohjan karioiden välttämiseksi.

Sisällöllisesti ja teemaltaan kehittämissanke ja raportti puoltavat paikkaansa. Avoimien oppimisympäristöjen, telematiikan ja uudenlaisen didaktiikan tarve on erityisesti ammatillisessa koulutuksessa huutava, ja ainostaan niiden kautta voidaan koulutuksen vaikuttavuutta ja relevanssia parantaa.

Kehittämissanke paljastaa kuitenkin sen monien ko-

kemuksen kautta havaitseman tosiasian, että koulutuskäytäntöjä on äärimmäisen vaikea muuttaa. Ellei esteenä ole vanhakantainen tiimityötä hylkivä organisaatio, perinteinen tuntijako ja opettajien palkkaus-perusteet, kaatuu kehittämissanke viimeistään 'laiskoihin ja haluttomiin' opettajiin ja opiskelijoihin. Raportin keskeinen tuloshan on, että opetuskokeilut joko onnistuvat tai kaatuvat opettajan mukana; omaa aikaa ja rahaakin uhraava innostunut opettaja innostaa myös opiskelijat, tuntilistoista ja perinteisestä työnjaosta kiinni pitävä kollega taas romuttaa hyvänkin idean toteutuksen.

Jos kritiikkiä haluaa esittää, on siihenkin mahdollisuus. Raporttia ja projektia markkinoidaan toimintatutkimukseksi, mutta tutkijan rooli jää varsin epäselväksi ja kehittämissankkeiden tutkimuksellisuus on vähäinen. Jos tarkoituksena oli tehdä opettajista omaa työtään kehittäviä toimintatutkijoita (osallistava toimintatutkimus), on jo ennen tutkijan mukaantuloa käynnistynyt projekti siltä osin varsin huterosti ohjattu ja resurssoitu, koska kehittämissankkeiden arviointi ja raportointi on useimmissa tapauksissa jätetty tekemättä tai perustuu mutu-arvioihin. Systemaattisuutta ei ole juurikaan havaittavissa. Opettajille ei ole myöskään turvattu kehittämissankkeiden tekemiseen aika-, ohjaus- tai palkkausresursseja, mikä osaltaan selittää työtaakiksi Aloha-projektissa loppujen lopulta

kan alle nääntyvien opettajien vähäisen innon arvioida ja raportoida tuloksiaan.

Jos tutkijan on toisaalta ollut tarkoitus toimia kehittämishankkeessa itse toimintatutkijana, voisi raporttia pitää lähinnä ensimmäisen kehittämissyklin ensimmäisenä väliraporttina, jonka pohjalta vasta todellinen, tutkimustietoon perustuva kehittämistyö pääsee käyntiin. Minkä tahansa kehittämiskokeilun nimittäminen toimintatutkimukseksi johtaa siihen, että kyseistä tutkimusmenetelmää kohtaan on varsin helppo esittää kritiikkiä (kts. esimerkiksi Engeström 1995). Kirjoittajan rooli hankkeessa onkin ollut selvästi toimia konsulttina ja didaktisena asiantuntijana, mikä ei vielä sellaisenaan tee kehittämishankkeesta toimintatutkimusprojektia.

Systemaattisuuden puute johdattaa siihen, että eri hankkeet raportoidaan varsin epätasaisesti ja pinnallisesti (mistä esimer-

keskusteltiin, kun sähköposteja läheteltiin Havaijille?), muutamat parilla rivillä.

Raportin arviointi tähän tapaan tiukan tutkimuksellisin kriteerein ei kuitenkaan tee oikeutta tälle ansiokkaalle kehittämishankkeelle, jolla on hyvin praktiset, opettajien omien käytännön kehittämishankkeiden käynnistymistä tukevat tavoitteet. Tärkeintä on se, että opettajien ja oppilaiden päässä - ja ehkä koulutusorganisaatioissa - on tapahtunut jotakin, joka on varmaan poikunut ja tulee poikimaan monta hyvää ja kaunista oppimisympäristöä.

Jatkokeskustelulle olisi hyvä teema sen pohtiminen, miten kontekstuaalinen oppimisympäristö, avoin oppimisympäristö (miten se sitten määritellään...) ja telemaattinen oppimisympäristö suhtautuvat käsitteellisesti ja käytännössä toisiinsa. Raportissa todetaankin pariin otteeseen, että telematiikan avulla voi toteuttaa myös hyvin suljettuja ja reaalityodellisuudesta

irrallaan olevia oppimisympäristöjä. Tämänäyttypistä tarkastelua olisi hyvä jatkaa eri foorumeilla, koska erityisesti avoin oppimisympäristö on muotitermi, jonka sisältö ja merkitys varsin helposti hukkuu koulutusretoriikan sekaan.

Jyri Manninen

Viittaukset

- ENGSTRÖM, Y. (1995) *Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita*. Helsinki: Hallinnon kehittämissentrum / Painatuskeskus.
- KAUPPI, A. (1993) *Mistä nousee oppimisen mieli? Kontekstuaalisen oppimiskäsitteiden perusteita*. Teoksessa: Aikuisen oppimisen uudet muodot. Helsinki: Aikuiskasvatuksen tutkimusseura / Kansanvalistusseura.